

DRÓCSA IZABELLA *

A politikai bűncselekmények szabályozása Magyarországon, különös tekintettel a 20. században megalkotott rendtörvényekre

A politikai bűncselekmények meghatározása

A politikai bűncselekmények definiálására vonatkozó elméletek

A politikai deliktumnak a közönséges bűncselekménytől való megkülönböztetése a büntetőjog tudományának egyik komoly, legvitatottabb problémája,¹ ezért egységes definíció megalkotására még a mai napig sem került sor.² Ettől függetlenül a jogtörténeti fejlődésben egyértelműen megállapítható, hogy már a 19. században megalkotott büntetőtörvénykönyvekben kifejezésre juttatta a jogalkotó e bűncselekményi körnek a védett jogtárgyra való veszélyességét azáltal, hogy a különös rész első fejezetében határozta meg őket.³ Így megállapítható: mivel e büntetteknel meghatározott jogi tárgy, mint védendő érték jelentős mértékben függ az adott történelmi korszaktól és társadalmi berendezkedéstől, ezért annak tartalmát mindig az állam fogalma és felépítése határozza meg.⁴

Bár a nemzetközi és a hazai jogirodalomban több, egymástól eltérő fogalomalkotásra is sor került a 20. század folyamán,⁵ látható, hogy három, a büntetőjog általános részében lévő definíciót mindegyik elméleti megközelítésben felhasználták: ez a jogi tárgy, a motívum, és a célzat kérdésköre ezen bűncselekményi alakzatoknál.⁶

---

* PhD hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar.

¹ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve* 7. kötet: Felségsértés, királykérdés, hűtlenség, lázadás, a hatóságok büntetőjogi védelme. Atheneum, Budapest, 1930. 6.

² A hatályos jogi szabályozásban konszenzus alakult ki a tekintetben, hogy ezek a bűncselekmények „továbbra is az egyik társadalomra legveszélyesebb bűncselekménycsoportot képezik,” melynek célja az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása. MOLNÁR Gábor: *Az állam elleni bűncselekmények*. In: Belovics Ervin – Molnár Gábor – Sinku Pál (szerk.): Büntetőjog, Különös rész. Ötödik hatályosított kiadás, HVG Kiadó, Budapest, 2016. 377.

³ Ez alól kivételt képezett az 1843. évi büntető törvényjavaslat.

⁴ BARNA Attila: *Az állam elleni bűncselekmények szabályozása a 19. századi Magyarországon, különös tekintettel a büntettekéről és vétségekről szóló 1878. évi 5. törvények előzményeire és megalkotására*. UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft., Győr, 2015. 13.

⁵ Uo. 14.

⁶ SZÚCS János: A készülő büntetőkódex és a politikai bűncselekmények. *Jogtudomány Közlöny* 2. évf., 19-20 (1947) 300.

Az ún. szubjektivista iskola szerint politikai deliktum az, amelyet ilyen motívumból követnek el, tehát az elkövetők célja az állami és társadalmi rend megváltoztatása.⁷ Ez az irányzat azonban a század első felében nem vált általánossá Magyarországon, sőt, több büntetőjogász kritikával is illette ezt az álláspontot: megemlíthető többek között *Finkey Ferenc* koronaügyész – helyettes, későbbi kúriai tanácselnök,⁸ aki szerint így gyakorlatilag bármilyen bűncselekmény lehet politikai, hiszen nincs olyan bűncselekmény, amelyet ilyen jellegű indítékból ne lehetne elkövetni.⁹ Ehhez a véleményhez csatlakozott *Tarnai János* kúriai bírós, aki kifejtette: motívum és célzat mindegyik szándékos bűncselekménynél jelen van valamilyen formában, így ezen az alapon nem lehet megkülönböztetni az állam elleni deliktumokat.¹⁰

Ezzel ellentétes megközelítést alkalmaz az objektív iskola, mely szerint a jogi tárgy, más néven az ún. politikai tárgy sérelme alapján lehet közelebb jutni e bűncselekményi kör meghatározásához.¹¹ Tehát e nézet szerint politikai deliktum az, ami az államfő, az államforma, az országgyűlés és a kormány zavartalan működése, az állam és a nemzet becsülete, az állampolgárok jogai stb. ellen irányul.¹² Így lényegében elmondható, hogy ezt az elméletet követve a politikai bűncselekmény lényegében azonos az állam elleni bűncselekmény fogalmával,¹³ ami saját álláspontom szerint is a legszerencsésebb megközelítés. Ugyanis a jogi tárgy mellett szükséges, hogy megjelenjen az a célzat, amire irányulva elkövetik a büntetendő cselekményt. Megállapításom szerint tehát, a jogi tárgy és a célzat szükségszerűen össze kell, hogy kapcsolódjon ezeknél a deliktumoknál. Ezen az alapon Angyal Pál egyetemi tanár, tankönyvében a következő fogalmat alkotta meg: „*politikai deliktum az a politikai jogtárgy ellen irányuló sértő vagy veszélyeztető támadás, melynek felismerhető célja a létező államjogi vagy nemzetközi helyzet megváltoztatása.*”¹⁴ Azonban ez a meghatározás sem vált általánossá a magyar büntetőjogi irodalomban, kifogásolva azt, hogy a fenti meghatározás igen szűken állapítja meg a politikai bűncselekmények körét. Erre reflektálva állapította meg Vámbéry Ruzstem ügyvéd, hogy ezeknek a bűncselekményeknek a lényege nem a jogilag védett érdek, hanem a „védelemre érdemességének ténye.” Ez egy olyan nélkülözhetetlen szubjektív elem, amely lényegi különbözőséget teremt a közönséges büntettek és az állam ellen irányulók között. E logika szerint ugyanis egy olyan tettes, aki a lopás törvényi tényállását a magánlaksértéssel együtt, halmazatban valósítja meg, nincs tekintettel arra, hogy e cselekményével magát a tulajdonhoz való jogot fogja megsérteni. Ellenben egy olyan személy, aki megvalósítja a lázadás büntetést, tudata kiterjed arra, hogy a bűncselekmény jogi tárgya a fennálló alkotmányos berendezés.¹⁵

Röviden meg kell említeni még az ún. nihilizáló véleményt,¹⁶ mely szerint a politikai bűncselekményeket nem lehet definiálni,¹⁷ illetve az eklektikus felfogásról is, amely külön

⁷ BARNA, 2015. 14.; FINKEY Ferenc: *A politikai bűncselekmények és a büntető törvénykönyv*. MTA, Budapest, 1927. 6.

⁸ MADARASSY-MOLNÁR Máté: Hit – Tudás – Alázat, 60 éve hunyt el Finkey Ferenc. *Iustum Aequum Salutare* IV.évf., 4 (2008) 239-244.

⁹ FINKEY, 1927. 6.

¹⁰ TARNAI János: A politikai büntett. *Bűnügyi Szemle* VII. évf., (1916-1917) 257.

¹¹ BARNA, 2015. 14.

¹² Uo.; SZÜCS, 1947. 299.

¹³ FINKEY, 1927. 6.

¹⁴ ANGYAL, 1930. 6.

¹⁵ BÁRD József: A politikai büntett. *Jogtudományi Közlemény* 52. évf., 32 (1917) 286. Ezt az állítását közvetve állapítja meg, amikor a már korábban ismertetett Tarnai János véleményével kapcsolatban kifejti, hogy miért nem ért vele egyet.

¹⁶ BARNA, 2015. 14.

kezeli a nemzetközi és a hazai jogirodalomban megjelenő irányzatokat.¹⁸ Vagyis, másképpen kell kezelni egy belföldön és egy külföldön elkövetett állam elleni bűncselekményt, amelyre nézve – álláspontom szerint helyesen – állapítja meg Finkey, hogy ez nem más, mint „indokolatlan tétovázás.”¹⁹

Összességében látható, hogy ezek közül bár saját álláspontom szerint az objektivista iskola elmélete áll legközelebb a pontos definícióalkotáshoz, egyik nézőpont sem ad kielégítő választ arra, hogy mit tekintünk politikai bűncselekménynek.

A II. világháborút követő szovjet hatalomátvétellel a politikai bűncselekmények megítélése egy jelentős változáson ment keresztül,²⁰ ami a hazai büntetőjogi irodalomra is hatással volt. Míg a század első felében elsősorban e bűncselekményi kör objektív megközelítése volt a legelfogadottabb álláspont, addig 1945 után az ellenkező tendencia figyelhető meg: előtérbe került az állam elleni bűncselekmények szubjektív megítélése, amellyel kapcsolatban Szűcs János kúriai tanácselnök 1947-ben írt cikkében kísérletet tett a politikai indíték meghatározására. Álláspontja szerint a bűnelkövetők azon csoportja tartozik ide, akiket „*az államapparátusban zavarok felidézésének gondolata vagy építése vezet.*” Tehát a döntő jellemző ezeknél a tényállásoknál, hogy az elkövető „politizál.” Az eklektikus felfogás is előtérbe került, ami nyilvánvalóan azt az érdeket szolgálta, hogy a szovjet büntetőjog tudományát implementálni tudják a magyar jogrendbe. Ehhez igazodva írta Szűcs, hogy önálló, a nemzetközi jogtól elkülönült, a politikai bűncselekményt meghatározó fogalom nélkül az 1945-ben meginduló törvényhozási munkálatok csak a „levegőben lógnak.”²¹

A közfelfogásban végbemenő változások a politikai bűncselekmények megítélésével kapcsolatban

A politikai deliktumok változása főleg azok társadalmi megítélésében követhető nyomon. Ugyanis míg a 19. században az elkövetőket élesen elhatárolták az ún. köztörvényes bűnözőktől, tekintettel arra, hogy ebben az esetben különböző értékek, elképzelések ütköztek egymással,²² addig a 20. században megjelent nézetek miatt az elkövetők elveszítették „privilegizált helyüket” a tettesek körében, aminek köszönhetően már nem különböztették meg őket a köztörvényes bűncselekményeket elkövető elítéltektől. Példaként megemlíthető, hogy a Csemegi-kódex²³ szabályai szerint, aki valamilyen állami elleni bűncselekményt követett el, az a szabadságvesztés büntetését államfogházban kellett letöltenie, ahol a büntetés körülményei jóval humánusabbak voltak, mint az akkori börtönökben vagy fegyházakban.²⁴ Ezt azonban nem minden esetben fogadták el a rabok: példaként hozható fel Rákosi Má-

¹⁷ FINKEY, 1927. 6.

¹⁸ BARNA, 2015. 14.

¹⁹ FINKEY, 1927. 8.

²⁰ HORVÁTH Attila: *A büntetőjog története Magyarországon a szovjet típusú szocializmus időszakában, különös tekintettel a koncepciós perekre.* In: Mezey Barna – Révész T. Mihály (szerk.): Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor 65. születésnapja tiszteletére. Gondolat Kiadó, Budapest, 2006. 206.

²¹ SZÜCS, 1947. 301.

²² BARNA, 2015. 13.

²³ LŐW Tóbiás (szerk.): *A magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878:5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye.* I-II. kötet. Pesti Könyvnyomda - részvénytársaság, Budapest, 1880.

²⁴ FINKEY, 1927. 5.; SZABÓ István: A felségsértés tényállása a Csemegi – kódexben. *Sectio Juridica et Politica* Miskolc, Tomus XXI, 1 (2011) 116.; vö. Perjéssy Mihály kir. ítélőtáblai bíró már az 1910-es években élesen kritizálta a Csemegi – kódexben lévő büntetés-végrehajtási fokozatot arra hivatkozva, hogy az sérti az állampolgárok közötti jogegyenlőséget. In: PERJÉSSY Mihály: A Btk. revíziójáról. *Bűnügyi Szemle* (1912-1913) 371.

tyás, aki váci börtönbüntetése alatt rabtársaival éhségstrájkba kezdett, melynek célja az volt, hogy köztörvényesekből politikai elítélteknek minősítsék át őket.²⁵

A Csemegi-kódex hiányosságai az állam ellenes bűncselekményekre vonatkozóan és a rendtörvények rövid ismertetése

A politikai bűncselekmények első átfogó szabályozására először a Csemegi-kódex tett kísérletet, amely – Barna Attila megfogalmazása szerint – „nagy formátumú, gondos alkotás, amely egy évtizedre meghatározta az állam elleni bűncselekményekről való jogászai, politikai gondolkodást.”²⁶ Érdekesképpen megemlíthető, hogy az e bűncselekményi kört szabályozó fejezeteket több kritika érte az országgyűlési vitán arra vonatkozólag, hogy túl szigorúak a büntetési tételek²⁷ az 1843. évi javaslatához képest.²⁸ Ez valóban helytálló megállapítás volt, ugyanis míg korábban csak az emberölés elkövetését sújtották halálbüntetéssel, a Csemegi-kódex az állam elleni bűnelkövetőkkel szemben halálbüntetést, valamint életfogytig, vagy tíztől tizenöt évig terjedő fegyház, államfogház büntetést helyezett kilátásba.²⁹

A büntetőtörvénykönyv az alábbi tényállásokat minősítette büntetendőnek az állami és társadalmi rend védelmében: a 127. § meghatározta a felségsértés büntetést, mely szerint azok a cselekmények válnak üldözendővé, amelyek az állam létét, alkotmányát, és területi integritását megsértik, illetve az államfő személyének sértetlenségét érintik. Ezt kiegészítve a 131. § büntetéssel sújtja azt a szövetséget, amely azzal a szándékkal jött létre, hogy a felségsértés törvényi tényállását megvalósíthassák. A 134. § a felségsértés azon esetét pönalízája, ahol gyülekezeten, nyilvánosan, szóval, vagy irat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése, közszemlére kiállítása által egyenes felhívást intéz. A 135. § feljelentési kötelezettséget állapít meg arra nézve, akinek hitelt érdemlő tudomása van arról, hogy felségsértés büntetést készülnék elkövetni, és annak megakadályozására még reális lehetőség van.³⁰ Hűtlenséget követ el a 142. § szerint az, aki az állam felé nyújtandó alattvalói vagy szolgálati hűséget megsérti,³¹ végül a 152. §-ban szabályozott lázadás alatt pedig az államhatalmi szervek kényszerítését értette a jogalkotó.³² Látható tehát, hogy a politikai jelző elő sem fordul a törvényben. Ettől függetlenül azonban e törvényi tényállásokon kívül jelen voltak azok a szabályok is, amelyek arra utaltak, hogy az állam elleni bűncselekmények egyszersmind politikaiak is:³³ például a 7. § által meghatározott időbeli hatály szerint e törvény rendelkezései

²⁵ LIPTAI Ervinné (szerk.): *Lőny Sándor élete és mártírhalála*. Ságvári Endre Könyvszerkesztőség, Budapest, 1980. 89-91.; A Rákosi – Vági per 1926. július 12. – augusztus 4. között tartott bírósági tárgyalásán Rákosi maga is említette a társaival megkezdett éhségstrájkot; VII. 5. c. 8771/1925. 431.

²⁶ BARNÁ Attila: *PhD értekezés tézisei*. ELTE ÁJK, Budapest, 2010. 41.

²⁷ Uo. 34.

²⁸ BARNÁ Attila: *A politikai bűntettek szabályozásával kapcsolatos viták az 1843. évi büntetőkódex-javaslat anyagi jogi részének tárgyalásai során*. In: Máthé Gábor – Révész T. Mihály – Gosztonyi Gergely (szerk.): *Jogtörténeti Pergamen: Ünnepi Tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2013. 45-65.; vö. Dr. FAYER László (szerk.): *Az 1843-iki Büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye*, III. kötet, MTA, Budapest, 1900. 157-184.

²⁹ ANGYAL, 1930. 6.; TÉRFY Gyula (szerk.): *Igazságügyi Zsebtörvénytár*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1930. 1003.

³⁰ EDVI ILLÉS Károly – DEGRÉ Miklós: *A magyar büntetőtörvénykönyvek zsebkönyve*. Révai Testvérek Irod. Intézet R.-T., Budapest, 1924. 66-68.; ANGYAL, 1928. 5.; vö. WERNER E. Rezső: *A magyar büntetőjog kézikönyve*. Hornyánszky Viktor Hozomány, Budapest, 1898. 230-237.

³¹ ANGYAL, 1930. 5-6.; vö. WERNER, 1898. 247-259.

³² SZABÓ, 2011. 107.; vö. WERNER, 1898. 261-271.

³³ FINKEY, 1927. 4.

akkor is alkalmazhatók, ha az illető az I.³⁴, IV.³⁵, IX.³⁶ fejezetbe foglalt bűncselekmények elkövetése miatt a magyar állam területén kívül már egyszer elítélték, és az ellene ott kiszabott büntetését letöltötte,³⁷ bizonyítékként szolgál továbbá az államfogház büntetési nem bevezetése, amelyet a miniszteri indokolás szerint a politikai deliktumok elleni szankcióként vettek fel a Btk. rendelkezései közé.³⁸

Összességében látható, hogy a Csemegi-kódex megalkotása és hatályba lépése egy „jelentős fogalmi tisztulást” hozott ezen bűncselekményi kör tekintetében.³⁹ Azonban az I. világháború, majd az azt követő alkotmányos válság azt eredményezte, hogy az állam elleni bűncselekmények minősége, és megítélése olyan átalakuláson ment keresztül, amelyre a kódex már nem tudott megfelelő jogi választ adni. Közfelfogássá vált ugyanis, hogy az e kérdésben szabályozott tényállások igen szűken vannak meghatározva, vagyis nem szabályozza az izgatás minősített eseteit, és az elkövetési módok közül hiányzik a nyilvánosság meghatározása, ami miatt több ilyen cselekmény nem vonható a törvény hatálya alá. Problémaként merült fel továbbá az enyhe büntetési tételek meghatározása, pedig az izgatás elkövetői osztályharcok, forradalmak kitörésével veszélyeztetik a társadalmat.⁴⁰ Ez alatt elsősorban azt kell érteni, hogy ezen bűncselekmények előkészületi szakaszát nem, vagy csak igen enyhén büntették ellentmondva annak a Bárd József ügyvéd által már 1917-ben kifejtett körülménynek, mely szerint a politikai és a közönséges deliktumok között az az egyik lényeges különbség, hogy az előbbi esetben a védett jogtárgy kiemelkedően fontos voltára való tekintettel az előkészületi szakasz is büntetendő, míg az utóbbi esetekben ez nem mindig szükségszerű.⁴¹ A politikai bűncselekmények körének szigorításának fontossága egy más aspektusból is megjelent: kialakult egy olyan nézet, mely szerint a reform szükségességét mutatja, hogy olyan cselekmények vannak pónalizálva a kódexben, amelyek a 20. században már a szabad véleménynyilvánítás alapjogának a gyakorlása alá esik, így azt hagyni kellene érvényesülni. Ezért fogalmazott így a Jogtudományi Közlöny szerkesztősége egy 1917-es folyóiratában: „a politikai büntett reformjának arra kell irányulnia, hogy a gondolat terjesztésének a Btk.-ban egy primitív kor csökevényeként fennmaradt akadályait elhárítsa.”⁴²

Ilyen előzményeket követően merült fel a büntetőjogban az ún. rendtörvények szükségessége, amelyet az alábbi jellemzőkkel lehet meghatározni: olyan külön törvény, amely a Magyarországon történő alkotmányos változásokból kiindulva próbálja a politikai bűncselekmények körének szigorításával a fennálló társadalmi rendet és alkotmányos berendezkedést védelmezni. Ennek eredményeképpen három ilyen megalkotására került sor a 20. században: az első az 1918-ban felállított Nemzeti Tanács⁴³ alkotta meg; ez volt a Népköztársasági államforma védelméről szóló 1919. évi XI. néptörvény, amely célként a kommunista

³⁴ Az I. fejezet a Btk. 126 – 138. § tartalmazta a felségsértés különböző tényállásait szabályozták. In.: ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog tankönyve*, II. kötet. Hetedik kiadás, Atheneum, Budapest, 1938. 82-83.

³⁵ A IV. fejezet – Btk. 152-162. § - a tényállás a lázadás törvényi tényállását, és az ahhoz kapcsolódó bűncselekményeket tartalmazta. In.: ANGYAL, 1938. 84-85.

³⁶ A Btk. IX. fejezete – 190-192. § - a vallásszabadság ellen megvalósuló büntetteket és vétségeket határozta meg. E körbe tartoztak az istenkáromlás, a vallásháborítás, illetve a lelkesz megtámadása és bántalmazása. In.: ANGYAL, 1938. 90-91.

³⁷ <https://goo.gl/Y5vLYR> (2017. 03. 20.)

³⁸ FINKEY, 1927. 5.

³⁹ SZABÓ, 2011. 107.

⁴⁰ FINKEY Ferenc: *A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota*. Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Budapest, 1923. 175.

⁴¹ BÁRD, 1917. 286.

⁴² *Jogtudományi Közlöny* 52. évf., 32 (1917) 288.

⁴³ SALAMON Konrád: *Nemzeti önpusztítás 1918-1920*. Korona Kiadó Kft., Budapest, 2001. 46.

mozgalmak visszaszorítását határozta meg.⁴⁴ I. Teleki-kormány az anarchia felszámolása, és a szélsőségek visszaszorítása érdekében egy újabb rendtörvényt fogadott el, az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvényt (a továbbiakban: Átv.), majd pedig a demokratikus államrend és a köztársaság védelméről szóló 1946. évi VII. törvény formájában, melyet Sulyok Dezső kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő egyszerűen csak „hóhértörvény” elnevezéssel illetett.

Jelen tanulmány célja ez utóbbi két törvény bemutatása a jogszabáleyelemzésen keresztül, rámutatva a büntetőjogra gyakorolt hatásukról.

Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvény ismertetése a korszak politikai és jogi viszonyainak tükrében

A rendtörvény megalkotásával kapcsolatban felmerült érvek és ellenérvek

Az Átv. elfogadását és megalkotását nagy érdeklődés kísérte a kor jogászaik között, aminek köszönhetően több vélemény is napvilágot látott annak szükségessége, illetve ellenzése kapcsán.⁴⁵ Azok a büntetőjogászok, akik támogatták e külön törvény megalkotását, arra mutattak rá, hogy szükséges a Csemegi-kódex kiegészítése annak érdekében, hogy megakadályozzák a különböző tömegmozgalmak kialakulását tekintettel az 1918-1919-ben lezajlott forradalmi eseményekre.⁴⁶ Angyal Pál és Finkey Ferenc is ezt tézist erősítette: Angyal szerint a törvényre azért van szükség, mert a Btk. az „előkészületi stádiumban fogyatékos,” így szükséges az előkészületi cselekmények büntetlenségére vonatkozó alaptételt áttörni az új szabályozással. Véleménye szerint a törvény célja a megelőzés, vagyis „*nevelő hatást a társadalom egészére gyakorolni, s így mintegy beleigazodva a szociális nevelés nagy feladatkörébe, a szociál-etikai ember kialakításának nagy munkájában vesznek részt.*”⁴⁷ Finkey e kérdést politikai kontextusból kívánta megközelíteni - mely szerint az államnak „feltétlen joga és kötelessége” védekezni azon kommunista, anarchista propaganda ellen, amelyek veszélyeztetik az állami és társadalmi rendet. Vagyis az államnak e védelmi funkciója nem csak a külföldről jövő támadások, hanem a belföldön kialakult szervezkedések esetében is ugyanolyan fontos.⁴⁸ Ezt az álláspontot a kommunista diktatúra időszakában Barna Péter, ÁVH Vizsgálati Főosztályának korábbi jogi szakértője⁴⁹ oly módon kritizálta, hogy ez az érvelés azért nem megfelelő, mert nem támasztja alá az Átv. létjogosultságát, csupán a nemzeti érzésre hivatkozik.⁵⁰ Érdemes megemlíteni továbbá Heller Erik jogász, egyetemi tanár véleményét is, aki a rendtörvény szükségességét az alapjogokkal összefüggésben a következőképpen magyarázta: „*azok a megrázkódtatások, amelyek különösen édes hazánk az utolsó szomorú éveiben keresztülment, megmutatták, hogy a közsabadságok korlátlanágában sem lehet az emberiség panaceáját látni.*”⁵¹

⁴⁴ KOVÁCS Kálmán: Államjogi változások a Magyar Népköztársaság idején 1918/1919-ben. *Jogtudományi Közlemények* XXIV. évf., 2-3 (1969) 74.

⁴⁵ Figyelemreméltó a törvényjavaslat nemzetgyűlési vitája, amelyet terjedelmi okokból nem tudok bemutatni. *Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés Naplója, VIII. kötet*. Hiteles kiadás, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat nyomdája, Budapest, 1921.

⁴⁶ MISKOLCZY Ágost: *A forradalom büntetőjogi védelme a forradalmi mozgalmak ellen*. In: *Tanulmányok a társadalom – és közigazgatáspolitikai köréből*, Budapest, 1931. 188.; vö. PERJÉSSY Mihály: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről*. *Miskolci Jogászegylet* 10. évf., 12 (1927) 3.

⁴⁷ ANGYAL, 1928. 7.

⁴⁸ FINKEY, 1923. 178.

⁴⁹ E könyv megírásakor már egyetemi tanár volt.

⁵⁰ BARNÁ PÉTER: *Az állam belső biztonsága elleni büntettek*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1958. 17.

⁵¹ HELLER Erik: *Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről*. *Ügyvédek Lapja* 4. évf., (1922) 4.

Ezzel szemben a kiegészítő szabályozás szükségességét kritizáló jogászok véleménye az volt, hogy egyrészt a bolsevizmus Magyarországra nézve már nem jelent veszélyt arra való tekintettel, hogy 1919-ben megbukott, másrészt úgy gondolták, hogy a Csemegi-kódex és a már hatályban lévő külön törvények megfelelő védelmét nyújtanak a jövőbeni, hasonló helyzetek elkerülése végett.⁵² Vámbéry A rendjavaslat című cikkében „büntetőjogi csempészárú” jelzővel illette a törvényt. Kritikájának kiindulópontja az állam és társadalmi rend, mint fogalom. Szerinte ez olyannyira elvont, hogy nem alkalmas védett jogi tárgy szintjére emelni, így magának a törvénynek sincs semmi értelme. Másik fontos tézisének alapja a „büntetőjog konzerváló ereje”, vagyis a gazdasági, társadalmi, etikai alapokat nem a büntetőjog hozza létre az országban, épp ellenkezőleg: „a büntetőjog kifejezője az állami és társadalmi rend stabilitásának.” Tehát egy törvény megalkotásával nem lehet megelőzni egy forradalom kitörését.⁵³ Okfejtésével Angyal Pál helyezkedett szembe, aki szerint a Csemegi-kódex már több esetben nyújtott védelmet elvont fogalmak számára, ilyen volt többek között az istenkáromlás törvényi tényállása, ahol a védett jogi tárgy az Istenre vonatkozó megfelelő kifejezések használata volt.⁵⁴ Emellett a büntetőjog szerepét akként határozza meg, mint ami részt vesz a rend megeremtésében, és nem csak kifejezi azt, ezáltal nagyobb nevelő erőt tulajdonít neki, mint kortársa. Ehhez igazodva a büntetőjogot, mint egyfajta „nevelő féket” határozza meg.⁵⁵ Barna Péter Az állam belső biztonsága elleni bűntettek című könyvében az Átv.-t egyszerűen csak „terrorkönyvnek” nevezte, emellett az olvasók megtévesztése céljából azt hangsúlyozta, hogy a kor jogászáinak „rengeteg elkeseredett erőfeszítésébe került elfogadtatni a jogszabályt,” ami nem tartotta tiszteletben a szabadsági jogokat, célja pedig a „széles néptömegek elnyomása volt.”⁵⁶ Emellett álláspontja szerint a törvény számos megoldhatatlan problémát tartalmaz,⁵⁷ amelyet majd a jogszabáleyelemzés kapcsán fejtek ki. Fontos még megemlíteni Győri Ákos nevét is, aki a Rákosi-Vági per védőbeszédében kitért az Átv. szükségességére. Véleménye szerint „soba még nem gyógyított meg társadalmi bajokat, nem oldott meg társadalmi problémákat a porkoláb, a foglár és a magánzárka.”⁵⁸

Összességében látható, hogy milyen ellentéteket váltott az Átv. megalkotása a '20-as évek elején, amelynek legfontosabb mozgatórugója az a történelmi - politikai helyzet volt, valamint azt a törekvést, hogy ne ismétlődjön meg még egyszer az a belpolitikai katasztrófa, mint ami 1919-ben. Ennek fényében ugyanis elismerendő az a törvényhozási alkotómunka, amelyet a társadalom megerősítése céljából vittek végbe.

Az Átv. rendszere és törvényi tényállásai

A rendtörvény két két fő bűncselekményi kör szabályoz. Az 1-6. §-ai határozzák meg az államfelforgatás alap – és minősített esetét, amelyhez kapcsolódik a feljelentés elmulasztásának vétsége, az államfelforgatásra irányuló izgatás, valamint az arra való egyenes felhívás. Megemlítendő továbbá, hogy a katonaság védelme érdekében meghatározásra került az ún. antimilitarista izgatás vétsége, amely az államfelforgatás elkövetési magatartásának egy speciális esetének tekinthető. Ezen törvényi rendelkezések közé vannak elhelyezve továbbá a

⁵² PERJÉSSY, 1927. 2.

⁵³ VÁMBÉRY Ruzstem: A rendjavaslat. *Jogtudományi Közöny* 56. évf., (1921) 41.

⁵⁴ EDVI ILLÉS – DEGRÉ, 1924. 88.

⁵⁵ ANGYAL, 1928. 8.

⁵⁶ BARNA, 1958. 16.

⁵⁷ Uo. 21.

⁵⁸ HEUBERTH Gusztáv – MÜLLER Viktor (szerk.): *Perbeszédke Gyűjteménye*. I. kötet, Dunántúli Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1928. 70.

„hozzátartozó büntetlensége a feljelentés elmulasztása esetében, büntetlenség a feljelentés elmulasztásánál a hatóság tudomása esetén,⁵⁹eláll az államfelforgatás bűncselekményétől.⁶⁰ A 7-8. § tekinthető az Átv. második részének, amely két tényállást határoz meg. Az egyik az ún. nemzetrálgalmazás, amely valótlan tényállítással, a másik az ún. nemzetgyalázás, ami pedig meggyalázó kifejezések cselekedetek véghezvitelével valósítható meg. Ez lényegében nem más, mint a rálgalmazásnak és a becsületsértésnek a magyar állammal szemben megvalósuló formái.⁶¹ Összességében megállapítható tehát, hogy olyan törvényi tényállások kerültek bele a törvénybe, amiknek bár hasonló előzményei már megjelentek a büntetőjogi irodalomban, mégis teljesen újszerűnek számítottak. A továbbiakban az államfelforgatás alap - és minősített eseteit mutatom be tekintettel arra, hogy ez volt a legrészletesebben kidolgozott tényállása a törvénynek.

Az 1. §-a határozza meg az államfelforgatás bűncselekményét: eszerint „*aki az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy vezet,*” megvalósítja a törvényi tényállást. Vétséget pedig az követ el, „*aki ily mozgalmában vagy szervezkedésben tevékenyen részt vesz, úgyszintén aki ily mozgalmat vagy szervezkedést előmozdít.*”⁶² Finkey Ferenc szerint a szabályozás célja ez esetben nem más, mint a kommunista, anarchista propaganda csírájában való elfojtása. E szakasz tehát nem az izgatás különféle elkövetési magatartásait, hanem ezeknek előzményeit: a tömegmozgalmak megszervezését és működtetését kívánja megakadályozni.⁶³ A pontos törvényszövegből látható, hogy a korábban meghatározott politikai bűncselekményekkel ellentétben egy jelentősen szigorúbb, ám rendkívül precízen meghatározott törvényi tényállás került megalkotásra az elkövetési magatartások taxatív felsorolásának köszönhetően. Ennek jogpolitikai célja elsősorban az volt, hogy megakadályozzák olyan cselekményeknek a törvény hatálya alá kerülését, amelyek nem valósítanak meg bűncselekményt, másrészt pedig ezzel akarták közelebb hozni az Átv.-t a Csemegi-kódex szellemiségéhez.⁶⁴ E probléma megoldása volt a cselekmények szabályozása mellett az „erőszak”, mint elkövetési mód törvénybe iktatása, hiszen kijelölték azt a határvonalat, amelynek átlépése esetén olyan kártékony gondolatok jelenhetnek meg a társadalomban, ami forradalom kitöréséhez, és a régi rend felbomlásához vezetne. Ezért is került megfogalmazásra a törvény Indokolásában az a nézet, miszerint „*az állampolgárok ama törekvésének, amely a létező állapotok javítására irányul, csak az arra hivatott alkotmányos intézmények útján szabad érvényesülést keresnie. Az eszmék terjesztése tehát csak azgal a feltétellel lehet szabad, hogy azok megvalósítása az állam alkotmányos intézményei útján van tervbe véve.*”⁶⁵

Figyelemreméltó továbbá az államfelforgatás minősített esetének szabályozása. Az Átv. 2. §-nak 1. bekezdése, ugyanis ún. *delictum complexumot*, vagyis összetett bűncselekményt konstruál meg. Tehát összekapcsolja az 1. § 1-2. bekezdésben meghatározott bűncselekményt egy olyan más, a Btk. által büntetendővé nyilvánított tényállással, melyet a mozga-

⁵⁹ A hatóság tudomása esetén a köztudomású tények és a sajtóközlemények köre tekinthető relevánsnak.

⁶⁰ ANGYAL, 1928. 4.

⁶¹ FINKEY, 1923. 186.

⁶² EDVI ILLÉS – DEGRÉ, 1924. 646.; ANGYAL, 1928. 28.

⁶³ FINKEY, 1923. 182.

⁶⁴ Uo.; *Átv. 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés Irományai*. VII. kötet, Hiteles kiadás, Az Atheneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat nyomdája, Budapest, 1921. 100.

⁶⁵ *Átv. 1920. február 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, IV. kötet. Hiteles kiadás, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 1921. 311. (továbbiakban: *Nemz. ir.*, IV.)

lommal vagy szervezkedéssel összefüggésben követtek el.⁶⁶ A törvényjavaslat Indokolása szerint törvénybe emelésére, és súlyosabb büntetési tétel meghatározására azért volt szükség, mert itt már nem egyszerűen csak a szervezkedés vagy mozgalom kialakításáról van szó, hanem konkrét bűncselekményekről, amelyek elősegítik az ott megfogalmazott célokat, vagyis a társadalomra való veszélyesség itt már fokozottabban jelen van, mint a korábbi tényállások esetében.⁶⁷ Ennek a rendelkezésnek a jelentősége abban látható, hogy e jogszabály helyett a törvényhozó egy különleges felelősségi formát hozott létre az akkori büntetőjogi szabályozásban, ami lényegében a felbujtói minőség tettesi rangra való emelését jelenti, de hasonlít még az ún. eredményfelelőség alakzataira is, hiszen olyan bűncselekményért vagy vétségekért történik meg a felelősségre vonás, amelyet nem a mozgalomban résztvevők követtek el, csupán tudomásuk volt róla.⁶⁸ Tehát akkor is felelnek a nagyobb fokú veszélyért az érintettek, ha létrehozásában sem felbujtói, sem bűnsegédi minőségben nem működtek közre. Vagyis a büntetés jogalapja objektív: „elkövettség ténye” tekinthető relevánsnak.⁶⁹ Barna Péter a minősített esetek kapcsán kifejti: szerinte maga Angyal Pál is megállapította, hogy ez a rendelkezés sérti a büntetőjogi alapelveket, ám a szerző nem fejtette ki, mire alapozza álláspontját.⁷⁰ Ebből nyilvánvalóan megállapítható, hogy ideológiai alapokra támaszkodva kiforgatta az Átv.-ről készült tankönyvnek az e részre vonatkozó magyarázatát.

Az 1946. évi VII. törvény megalkotásának körülményei

A II. világháború lezárulását követően a kommunista rendtörvény legfontosabb előzménye a népbíróságok felállításával kapcsolatos jogszabályok voltak, mert ezt az új bírósági rendszert több lépcsőben alakították ki. Az első rendelet 1945. február 5-én jelent meg. Később, első módosítása alkalmával lehetőséget biztosított arra, hogy a halálbüntetés szankcióját a bűncselekmény elkövetésekor a 16. életévét betöltött fiatalokkal szemben is alkalmazni lehessen. Végül ez év szeptemberében fogadta el az Ideiglenes Nemzetgyűlés a népbíróságokról szóló 1945. évi VII. törvényt. E bírósági fórum célja, a háborús bűnösök felelősségre vonása volt: e vád alapján ítélték el Bárdossy László, Imrédy Béla volt miniszterelnököket, Baky László és Endre László volt belügyi államtitkárokat, valamint Jaross Andor minisztert. Egy évvel később, 1946-ban e bírói fórum végeztette ki Szálasi Ferencet és társait, illetve Sztójay Dömét volt kormányával együtt.⁷¹ Összességében megállapítható: a népbíróságok a háborús bűnösök és a volt nyilas politikusok elítélését követően egyre inkább szerepet játszottak a kommunista diktatúra kiépítésében, tehát elmondható, hogy segítették az MKP-t hatalmi pozíciójának kialakításához, majd annak megtartásához.⁷² Ennek köszönhető az a tény, hogy az Átv. alkalmazása már nem állt a hatalom érdekében, mert szélesebb hatáskört akartak biztosítani e bírói fórum számára,⁷³ ami az akkor hatályos rendtörvényben meghatározott törvényi tényállások pontos, precíz meghatározása nem adott erre lehetőséget. Lényegében ez az igény vezetett a kommunisták részéről ahhoz, hogy elfogadásra kerüljön az 1946. évi VII. törvény, érvénytelenítve az Átv.-t., és az állami rend megóvása végett szükség-

⁶⁶ EDVI ILLÉS – DEGRÉ, 1924. 654-655.; ANGYAL, 1928. 60.

⁶⁷ *Nemz. ir.*, IV., 1921. 311.

⁶⁸ DEGRÉ Miklós: Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvény. *Magyar Jogi Szemle*, II. kötet 1921. 296.; ANGYAL, 1928. 64.

⁶⁹ ANGYAL, 1928. 65-66.

⁷⁰ BARNA, 1958. 20.

⁷¹ ZINNER Tibor: *XX. századi politikai perek – A magyarországi eljárások vázlatja*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1999. 32.

⁷² Uo. 33.; HORVÁTH, 2006. 207.

⁷³ Uo.

ges büntetőjogi rendelkezésekről szóló 1938. évi XVI. törvényt. Az e törvény elemzését tartalmazó kommentár szerint „*ezzel a rendelkezéssel eltűnik a magyar törvénytárból ez a gyászos emlékező törvény, melyet az elmúlt korok igazságügyi hatóságai főképp azok ellen a baloldali elemek ellen alkalmaztak kérelmetlenül szigorral, akik bátran és hősiesen szembeálltak azokkal a rendszerrel, amely rövid időn belül kétszer sodorta katasztrófába a magyar népet.*”⁷⁴ Ebből az idézetből megállapítható, hogy a törvény megalkotását elsősorban politikai szükségszerűségek tették kívánatosná. Maga a Nemzetgyűlés ez év március 12-én tárgyalta a törvényjavaslatot,⁷⁵ amit egy igen rövid általános és részletes vitát követően fogadtak el, majd másfél héttel később, március 23-án hirdették ki, és azonnal hatályba is lépett.⁷⁶ A javaslat ilyen rövid időn belül történő törvényre emelése egyértelműen rámutat arra, hogy a pártok között konszenzus volt egy új szabályozás szükségességének tekintetében, függetlenül attól, hogy jogi kérdésekben felmerültek korábban nézetkülönbségek a bizottságon belül. Így ebben a kérdésben árnyaltnám Palasik Mária az azon állítását, mely szerint a politikai pártok között jóval nagyobb nézeteltérést okozott e törvény elfogadása, mint az államforma kérdésének megvitatása 1945-ben.⁷⁷

Az új rendtörvény összevetése az Átv.-vel

Ezeknek a törvényeknek az összehasonlítása előtt fontos leszögezni, hogy bár ugyanazt a büncselekményi kört szabályozták, mégis teljesen más büntetőpolitikai célból jöttek létre. Míg az Átv. esetében a törvény célja a szélsőséges ideológiai alapokon elkövetett büncselekmények szankcionálása volt a fennálló állami és társadalmi rend védelme érdekében, addig az 1946. évi VII. törvény hosszú ideig szolgáltatott alapot a politikai büncselekmények szigorúbb elbírálására, és különböző koncepciók megrendezésére. 1952-ben később külön törvényi jellegét megszüntetve a Hatályos Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállításának (a továbbiakban: BHÖ) I. fejezetébe épült be.⁷⁸ E jogszabály alapján 1950-1953 között összesen 380 ezer embert ítélték el,⁷⁹ valamint e törvény alapján vonták felelősségre többek között Rajk Lászlót belügyminisztert,⁸⁰ és Mindszenty József⁸¹ hercegprímást is. Az összevetés alapját mindezekről eltekintve mégis az adja, hogy a törvénnyel foglalkozó jogászok az Átv.-t egyértelműen törvényhozási előzményként határozták meg, a bírói gyakorlat pedig az e törvény hatálya alá tartozó büncselekmények elbírálásakor e korábbi jogszabály bírói gyakorlatát vette alapul.⁸²

A rendtörvény rendszere a következő: a legrésztesebben kidolgozott tényállás az „államrend megdöntésére irányuló bűntettek” voltak, az ahhoz kapcsolódó „feljelentés elmulasztásának” vétségével. A következő elkövetési magatartás az „államrend elleni lázítás és izgatás”, illetve annak enyhébben büntetendő változatai, végül pedig az ún. „valótlan hír

⁷⁴ TÍMÁR István – ÁBRAHÁM Mózes: *A demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. T.-C.*, Atheneum Kiadása, Budapest, 1946. 49-50.

⁷⁵ *Az 1945. évi november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés Naplója*. I. kötet. Hiteles kiadás, Atheneum, Budapest, 1946. 702.

⁷⁶ OLTI Vilmos: A demokratikus államrend vagy a demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló bűntettek. *Jogtudományi Közlemény*, (1947) 333.

⁷⁷ PALASIK Mária: A köztársaság kikiáltása és büntetőjogi védelme. *Valóság* 9. évf., (1996) 64.

⁷⁸ KAHLER Frigyes: *Jogbalál Magyarországon 1945-1989*. Zrínyi Kiadó, Kalocsa, 1993. 196.

⁷⁹ Uo. 195.

⁸⁰ ZINNER Tibor: „A nagy politikai affér” – a Rajk – Brankov – ügy. I-II. kötet, Saxum Kiadó, Budapest, 2014.

⁸¹ KAHLER Frigyes: *A fűcsapás iránya: Esztergom*. Don Bosco Kiadó, Budapest, 1998.

⁸² TÍMÁR – ÁBRAHÁM, 1946. 9.

terjesztése” és annak enyhébb változatait határozta meg a jogalkotó, mint üldözendő cselekményeket.⁸³ Látható tehát, hogy az izgatás esetét kivéve a törvényi tényállások ugyanazok, mint az Átv. esetében. Érdemes megjegyezni továbbá, hogy az új jogszabály szigorúságát mutatja az is, hogy nem vette figyelembe a bűncselekménytől való elállás eseteit, mint enyhítő vagy mentesítő körülményt.

A továbbiakban a törvény azon elemeit emelem ki, amelyek eltértek az Átv. rendelkezéseitől. Az 1. § szerint „*bűntett miatt büntetendő, aki az 1946. évi I. t.-c.-ben megalkotott demokratikus államrend vagy demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló cselekményi követ el, mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez, vezet vagy azt lényeges anyagi támogatásban részesíti.*”⁸⁴ Az első jogértelmezési problémát a törvény jogi tárgya veti fel, ami az Indokolás szerint a demokratikus állami rendszer, illetve a köztársasági államforma.⁸⁵ Látható, hogy ebben az esetben – hasonlóan az Átv.-hez – az e külön törvényben olyan védendő értéket állapított meg a jogalkotó, amely bővebb kifejtést igényelne. Ezzel szemben csupán egy rövid magyarázatot fűz az indokolás ahhoz, hogy pontosan mit értenek jogi tárgy fogalma alatt: e szerint minden olyan tevékenység, illetve mozgalom vagy szervezkedés, ami demokráciellenes, fasiszta, parancsuralmi rendszerek kiépítésére törekszik a fennálló államrend helyett, az az 1946. évi VII. törvény hatálya alá kerül.⁸⁶ Tehát ezzel a jogalkotói megoldással az alapbűncselekményt egy ún. kereténnyállásban állapították meg, teret adva ezzel a bírói önkénynek.⁸⁷ Ugyanis a törvényhez fűzött magyarázat szerint a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik annak megítélése, hogy az adott cselekmény alkalmas-e a demokratikus állam vagy a köztársaság megdöntésére,⁸⁸ vagyis gyakorlatilag az 1. § alkalmazásával bármilyen magatartást társadalomra veszélyesnek ítéltetett meg a bíróság.

A következő jelentős eltérés az elkövetési mód figyelmen kívül hagyása a törvény kodifikálása során. Míg ugyanis a Horthy-korszak rendtörvénye csak az erőszakos magatartásokat szankcionálta, 1945 után e jogszabály alapján a békés cselekményeket is üldözhetette az államhatalom.⁸⁹ A 3. § szerint ugyanis aki háborús vagy népellenes cselekményt magasztal, vagy az elkövetőt dicséretben részesíti, vétséget követ el.⁹⁰ Így aki nem értett egyet a kommunista párt törekvéseivel,⁹¹ vagy aki egy bíróság által elítélt személyt mártírként állít be, vagy egyetért bűncselekményének elkövetésével, e törvény hatálya alá kerülhetett.⁹²

Összegzés

A 20. században a politikai bűncselekmények megítélése, minősége jelentős változásokon ment keresztül, aminek köszönhetően sor került a rendtörvények megalkotására. Az 1921. évi III. törvény volt az első olyan jogszabály, amely érdemben szigorította az állam elleni bűncselekmények körét, de a pontosan definiált törvényi tényállásoknak, és az ahhoz kap-

⁸³ BARNA, 1958. 46.

⁸⁴ SZABÓ – ÁBRAHÁM, 1946. 3.; További lényeges azonosság az 1921. évi III. törvénnyel, hogy az elkövetési magatartások azonosak.

⁸⁵ *Az 1945. évi november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés Irományai*. I. kötet, Hiteles kiadás, Atheneum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Nyomása, Budapest, 1946.; OLTÍ, 1947. 333.

⁸⁶ Uo.

⁸⁷ HORVÁTH, 2006. 208.

⁸⁸ SZABÓ – ÁBRAHÁM, 1946. 13.

⁸⁹ HORVÁTH, 2006. 208.

⁹⁰ SZABÓ – ÁBRAHÁM, 1946. 25.

⁹¹ HORVÁTH, 2006. 208.

⁹² SZABÓ – ÁBRAHÁM, 1946. 26.

csolódó bírói gyakorlatnak köszönhetően elkerülhetővé vált, hogy olyan cselekmények is a törvény hatálya alá kerülhessenek, amelyek lényegében az alapjogok gyakorlásának a körébe esnek bele.

A II. világháborút követően állandósult szovjet jelenlétnek köszönhető a következő jelentős büntetőjogszabály, az 1946. évi VII. törvény, amely olyan szinten megszigorította a már létező rendelkezéseket, hogy jó alapot biztosított a későbbi kommunista diktatúra kiépítésére.

IZABELLA DRÓCSA

The legal Regulation of Political Crimes in Hungary in the XX. Century (Summary)

In my article I analysed the main theories of the political crime's concepts which appeared in the 20. century. Next to these legal changes, the opinion of the Hungarian society was changed too in the point of political crimes. According to the 19. century these offenders had been treated like politicians who fight for an idea, but after the I. World War they lost their privileged situation in the Law-Enforcement system.

The first Criminal Code was codificated in 1878 which regulated the political crimes quite softly: for example the items of confinements were not strict enough to possess a deterrent force on society, but it is important to emphasise too, that preparation activities stayed unpunishment, independently of the fact that they were probably dangerous for the society. That is why new regulation was necessary in the Criminal law which was suitable to complete the regulation of political crimes. These acts were called, "orderlaws." The first were the III. of 1921. on the Effective Protection of the State and Social Order which contained very strict and precisely defined facts of crimes that is why it was able to give an effective protection against the radical political ideas. After the II. World War the Hungarian Criminal Law was fulfilled with the idea of communism and according to this new legal environment another act was created. This was the VII. of 1946. on the Protection of the Democratic State Order and Republic. It is very important to emphasise the fact that this law was more strict than its legislation antecedent and according to its dispositions several show trials were organized by the Communist Party.